

A photograph of a forest path in autumn. The ground is covered with fallen yellow leaves and some rocks. Tall trees with yellow foliage line the path, and a body of water is visible in the background. A semi-transparent grey box is overlaid on the lower half of the image, containing the title text.

VÄSTMANLAND

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

RAMBOLL

OM STUDIEN

Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Västmanland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Västmanland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I VÄSTMANLAND

Invånare i Västmanland konsumerar i genomsnitt 8,17 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen ligger under det nationella genomsnittet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är något lägre i Västmanland än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen per invånare åtta procent färre än i riket i genomsnitt. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är däremot något högre än rikssnittet. I Västmanland uppger 28 procent att de intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

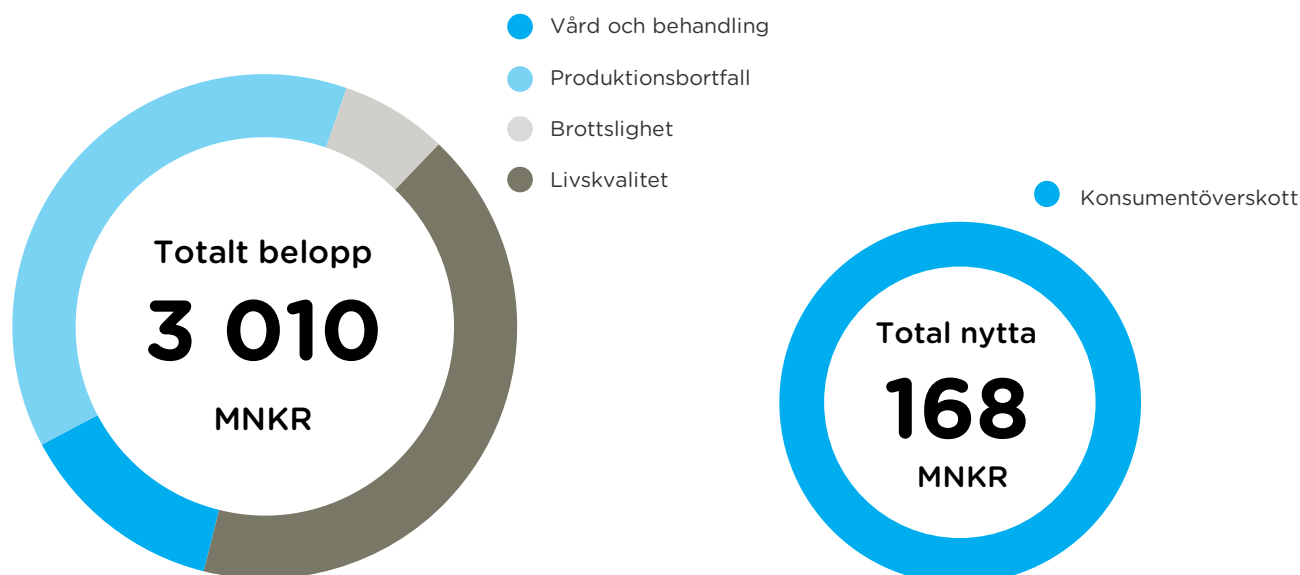
8,17
liter per invånare

28 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Västmanland har tio procent av männen och nio procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Andelen är 18 procent lägre för män och fyra procent lägre för kvinnor än genomsnittet. I Västmanland uppger 20 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 3 010 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 168 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 11 105 kronor, vilket är elva procent högre än rikssnittet. Nyttorna uppgår till 606 kronor per capita.

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

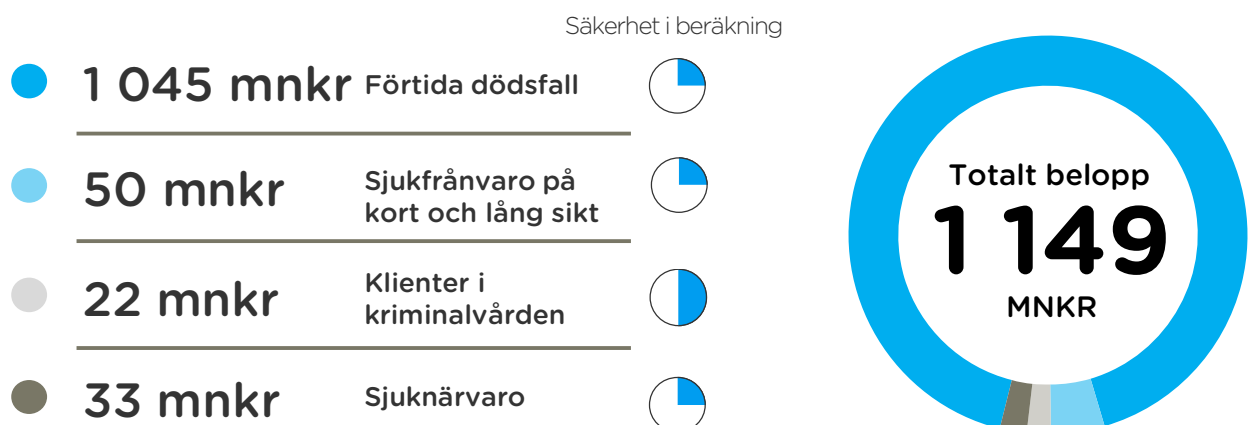
De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Västmanland uppgår till 401 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 478 kronor per invånare i regionen. Kostnaden per invånare är 16 procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna förekommer inom socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för vård och behandling i Västmanland är socialtjänsten, där Västmanland har den näst högsta regionala kostnaden per invånare.

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

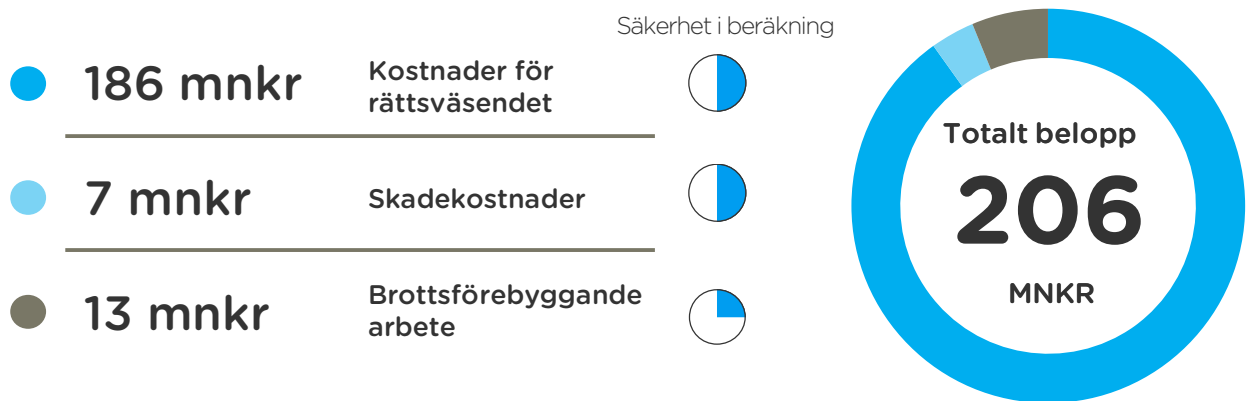
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Västmanland uppgår till 1 149 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 4 240 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är 15 procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är högre per invånare i Västmanland jämfört med riksgenomsnittet beror på att det skett fler förtida dödsfall per invånare i Västmanland än i andra regioner. Kostnaderna per capita är tredje högst i landet.

KOSTNADER

Brottlighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Västmanland är 206 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 761 kronor per invånare i regionen. Detta är åtta procent högre kostnader än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

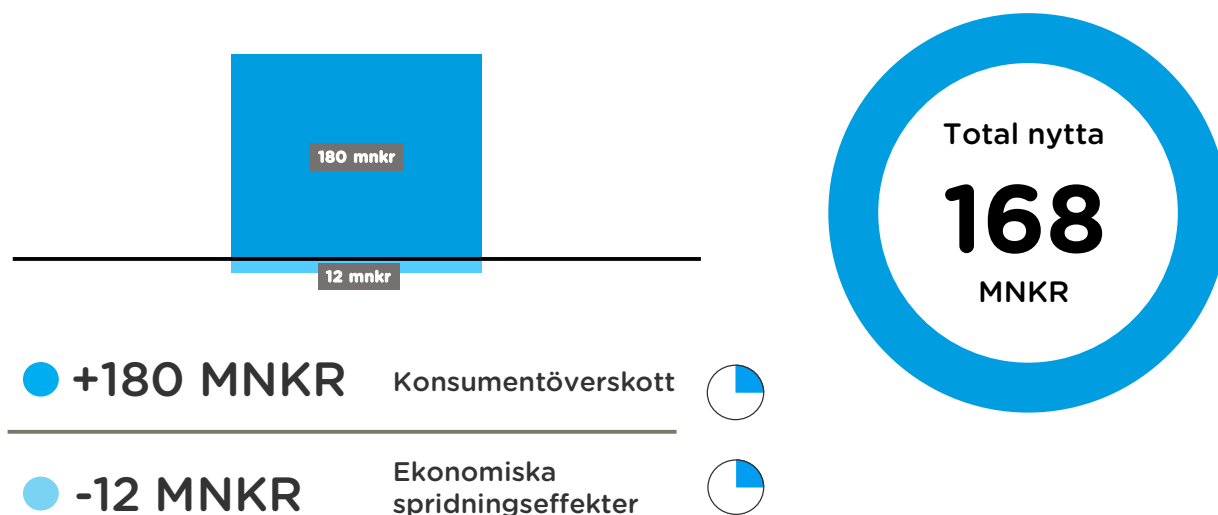
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Västmanland till 1 254 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 626 kronor per invånare i regionen. Detta är sju procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumентöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Västmanland uppgår till cirka 168 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 606 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 21 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Västmanland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Västmanlands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Västmanland har en regional ANDTS-strategi för det förebyggande arbetet

Genom samverkan har Länsstyrelsen Västmanland, Region Västmanland, Polismyndigheten, Västmanlands Idrottsförbund och kommunala representanter tagit fram en regional strategi för det ANDTS-förebyggande arbetet. Den regionala ANDTS-strategin utgår från regeringens nationella strategi och syftar till att beskriva den samsyn som finns inom regionen angående hur regeringens nationella strategi ska omsättas till Västmanlands förutsättningar. Den regionala strategin är tänkt att fungera som en grund för gemensamt ANDTS-arbete på regional nivå och att vägleda kommunernas arbete på lokal nivå. Strategin togs fram med förhoppning om att dokumentet ska säkerställa att samordning och resursanvändning sker på så bra sätt som möjligt.

ANDT-coacher i Västerås ska öka kompetens och kunskap inom området

I Västerås har Förbyggandecentrum drivit ett projekt tillsammans med Polisen och beroende- och missbruksmottagningen IRIS som riktar sig till unga under 20 år. Aktörerna tog inom ramen för projektet fram utbildningen "ANDT-coach-metoder". Projektet pågick under perioden 2015-2017 och sammanlagt utbildades 319 ANDT-coacher, vilket överträffade målsättningarna. Utvärderingen av projektet visade att coacherna fått högre kunskap om ANDT och att de upplevde en ökad trygghet inför att hantera och besvara frågor om ANDT i sina roller. Metoden syftade till att höja kunskapen och kompetensen inom ANDT-området och riktade sig till lokala beslutsfattare, aktörer inom civilsamhälle och offentlig sektor.

Länsstyrelsen Västmanland. *ANDTS-förebyggande arbete*. <https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/samhalle/social-hallbarhet/andts/andts---forebyggande-arbete.html>

IQ. 2018. *Utbildning inom ANDT-frågor gav professionella högre kunskapsnivå och verkningsfulla arbetssätt*. <https://www.iq.se/gor-skillnad/iq-certifierade-projekt/andcoach-metoden-i-vasteras-stad/>

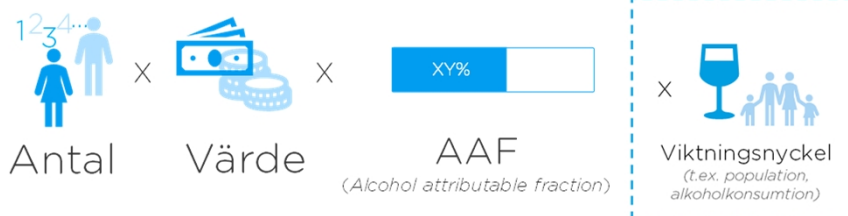
Bildkälla: Fanny Gustafsson, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

